

említést, hogy aztán az egészben csak a múltról elmélkedjek, a mai Bácsról nem tudunk meg belőle szinte semmit. Van valami elemi lírai és megindító az *Élősziget* című írásban, a batinai kompról szóló pedig a szerző emlékműve ennek a lassan feledésbe merülő járműnek. A *Babapuzszi*ban és *Sepsében* is a múlt és jelen találkozik, de a mérleg az utóbbi javára billen.

Az *Embersors* mindenekelőtt riportkötet, hiszen a riportalányok beszélgetése feltétlenül tudósítást jelent. A valóságról kapott kép tárgyilagos, a tények ismertetése és felvonultatása meggyőző, a tipikus keresése a dicséretes, de a szerző nem törekszik feltárni az okokat és az összefüggéseket, levonni a következtetéseket, az olvasót meggyőzni arról, hogy ezek a következtetések helyesek. Érthető is ez, hiszen maga írja: „En nem azért jöttem ide, hogy az »igazat« írjam. Csak tényeket és eseményeket, nézeteket és fel-fogásokat jegyzek le. Nem ítélni jövök, mert nem vagyok bíró, csak tanúja vagyok ennek az ellentmondásokról korántsem mentes változó világnak Doroszlón is.” Más szóval: írónk célja csak a tényekről való beszámolás, az „ítélethozatal” az ol-

vasóra bízva. Így aztán könyve nem riport és nem szépirodalom, nem szociológiai kutatás, de történelmi tanulmány sem. Mindegyikből egy kevés.

Olvasásakor tanúi lehetünk a lelkében folyó, a múlt és jelen közötti harcnak. A múlthoz érzelmi-leg erősen kötődő író gyakran értelmetlenül áll a valóság egyes jelenségeivel szemben. Ugyanakkor azonban, leküzdvé nosztalgiaját, elismeri, hogy a jelen társadalma többet nyújt az embereknek, mint a múlté. Egyébként is végső soron könyve „csak” emberi sorsok adekvát leírása, nem pedig társadalmi kép. Van azonban az *Embersorban* valami, ami fényessé teszi: Herceg János emberszeretete, amely megért és megérteni igyekvő magatartásából ered. Többek között talán épp ez akadályozza meg abban, hogy ítéletet mondjon. A könyv másik tagadhatatlan nagy értéke, hogy kimutatja: jelenünk gazdag eseményekben, változásokban, hiszen riportjai kitűnő alapul szolgálhatnak néprajzkutató tanulmányoknak vagy kortárs regénynek és elbeszélésnek. A szerző emberszeretete és a lehetőségek gazdag feltárása az *Embersors* legnagyobb értéke.

VARGA ISTVÁN

A DUNA VALLOMÁSA

EMIL BOLESLAV LUKAČ: *Spoved' Dunaja*.
Slovensky Spisovatel', Bratislava, 1976.

A század első esztendejében született szlovák költő és műfordító, akinek egész életét állhatatosan, szinte makacsul végigkísérte a szlovák—magyar irodalmi közeledés gondolata, a húszas években előszeretettel fordította Ady Endrét, József Attilát és a Nyugat költőit, most végre megérkezett álmai beteljesedéséhez: Ady Endre *A Duna vallomásának* címadó versével kiadta a teljes magyar költészet antológiáját Janus Pannonius versétől kezdve egészen a kötetzáró Tamás Menyhért költeményéig.

Az öt évszázadot öt csoportra osztotta. Lírájában a hviezdoslavai hagyomány a modern szimbolista és expresszionista irányzattal ötvöződik, de az igazi költészet megszállottja fordítási elveiben is mindig hűséges marad a jó műfordító alapelveihez: az igazat visszaadni a fordításaiban. Mindig alázatosan közeledett az eredeti vershez, vagyis mindig „költői” fordító volt, de mindig hűséges maradt az eredeti szöveghez, már amennyiben ezt a lehetőség megengedi. S akár Bornemisza Pétert vagy Balassi Bálintot

fordítja, akár Zrínyit vagy Csokonait, Arany Jánost vagy Petőfi Sándort, Ady Endrét vagy Illyés Gyulát, mindig úgy fordít, hogy elsősorban az eredeti szerzőhöz marad hű és nem igyekszik önmagát, a saját egyéniségét előtérbe tolni, amint ez az újabb műfordítók részének sajátossága. Tehát nem az *olcsó sikert* keresi, hanem megbirkózik, „megharcol a lehetetlennel”. Nem mindig a legnagyobb sikert elért költők műveit keresi ki, hanem azoknak a költőknek verseit is lefordítja, akik az irodalomtörténészek szerint ma másodrangú vagy harmadrangú poéták, de akiknek verseit egy olyan hatalmas gyűjteményből, mint amit Lukač átfog, nem lehet büntetlenül elhagyni. Ha a századokban kutatunk, korok és költészeti felfogások éppúgy változnak, mint ahogy az irodalomtörténeti ítések felfogása is korok szerint változhat. És épp ez teszi ezt a gyűjtést értékesé és időállóvá. Hiszen a maga korában még Ady vagy József Attila versei sem úgy visszhangoztak, mint ahogyan ma.

Emil Boleslav a műfordító teljességére törekedett és ezért sikerült neki olyan tükörképet adni, amelyben a legnagyobb sikert elért költők együtt szerepelnek azokkal, akiknek korabeli költészetük mai visszacsengése másként hangzik, mint akkor, amikor verseik megszülettek. Ezért van az, hogy Szaltnai Rezsővel együtt szerkesztette 1941-ben már első magyar költői antológiáját. (*Na brehu ciernich vód — Sötét vizek partján*). Már maga az antológia címe is változás: *Sötét vizek partján*. S ha első verseskötetének címe is *Spoved' — Vallomás* — volt, mostani címe már Ady egész kort jelentő versének címe lehetett. *A Duna vallomása*. Tehát közös vallomás. Nehéz időkben élt, súlyos változások közepe, amikor Lukačnak sokszor kellett a kemény ítélettel megküzdnie, de mindig a tökéleteset kereste, ha néha ellentmondásosan is, a reá jellemző pesszimizmussal, amely saját műveit mindig jellemezte. Végül is ebben a teljes magyar költészeti antológiában, megjelentetésében ő győzött. S becsülettel.

CSUKA ZOLTÁN

TISZTELGÉS A GÉNIUSZ EMLÉKE ELŐTT

PÉTER LASZLÓ: *Ady nálunk*.

A Somogyi-könyvtár Kiadványai 21., Szeged, 1977.

Az Üzenet olvasói előtt nem ismeretlen Péter Lászlónak, a kiváló szegedi irodalom- és művelődéstörténésznek a neve, hiszen számos hazai kiadványunk között már töle írásokat: tanulmányokat, cikkeket, kritikákat, és könyvei is jelen vannak könyvespolcainkon. A közvélemény első számú Szeged-kutatóként tartja nyilván, aki kutatásaival Szeged város és környéke irodalmi és művelődéstörténeti emlékeit, ugyanakkor azonban nyelvjárását és folklórhagyományait is igyekszik feltárni és megőrizni. Munkásságának kétségkívül legjelentősebb területe Juhász Gyula életművének kutatása, feltárása, de számos jelentős

írásban számolt már be József Attila-kutatásainak az eredményeiről is.

Legújabb kötetében az Ady-centenárium kapcsán a Csongrád megyéhez, pontosabban: Szegedhez, Vásárhelyhez és Makóhoz fűződő Ady-émlékeket mutatja be.

Csongrád megye gazdag irodalmi hagyományainak egy töredékét tárja az olvasó elé. Igaz ugyan, hogy Tömörkény István, Móra Ferenc és Juhász Gyula életműve táplálkozik elsősorban Szeged társadalmi talajából, de József Attila is Makórról, illetve Szegedről indult költői pályájára, és lám az antológia arra is fényt derít, hogy Ady is